

Euskadiko komunikabideak aztertzen

J. M. Zalakain

I. Aste baten lekunea eta helburuak

Zentralkeriaren menpean hainbeste urte igaro ondoren, gaur egun bizitzen hasi garen nolabaiteko aurreautonomi egoera honen kontrol apur bat emango diola dirudi gure Herriari, honi dagozkion arazoetan. Komunikapen sailean, batez ere, guztiz beharrezkotzat jotzen da kontrol hau. Hainbeste desiratutako autonomiak ikuspegi berri eta itxaropengarri bat zabalduko luke, gure herriari dagokion kultur berreskuratze lanean. Kultur zeregina da, herri baten eskutan, lanabesik beharrezkoena, zerbait onik lortu nahirik badabil bederen. Egoera politikoari begiraturaz, bestalde, ez dugu uste kultur kontrola lortzea izango denik gauzarik zailena.

Giro honetan bertan, aspaldidanik ari gara Eukal Unibertsitateaz mintzatzen. Lehen urratsa Barruti propio bat lortzea izan bada ere, Unibertsitate hori osatzeko hainbat eta hainbat Fakultate falta dira. Horietako bat, eta ez garrantzi ttipienekoa horratio, Informazio Zientzietako Fakultatea dugu hain zuzen.

Fakultate horren beharra eta premia bi oinharri hauetan da-

tza. Bata, Komunikabide saileko langintzak norberaren herri eta egoerarekiko harreman hestua esijitzen dituelako. Honek, informazioaren biharko profesionalon prestakuntza nor bere inguru sozialaren barruan egitea eskatzen du, hots, gure kasuan Euskadin.

Bestea, Euskadin ez dagoela, Komunikabide sailean ikerpen lanik edo, behintzat, guztiz urria dela dagoen guttia. Gure komunikabideek aurrera egitea nahi badugu, ezinbestekoa da ikerlan sakon bat, teori eta teknik mailan. Eta hori egiteko, Unibertsitatea litzateke ardatzik egokiena.

Asmo eta helburu hauek eraginik, Euskadiko Komunikabideen Lehen Astea eratu eta gorpuztu izan da, Bilboko Unibertsitateko Areto Nagusian, Apirilaren 24etik 29ra. Bilbotik at zabalkunde handirik ukan ez bazuen ere, Euskadi hitz horrez sortzen dituen betiko istiluak agertu ziren honako honetan ere. Nafarroako profesionalek, dirudienez, arrazoi horregatik ez zuten etortzerik ukan. Dena dela, erakundearen asmotan egon zen guztiak deitzea, hau da, zazpi probintzietako informatzaileak kontutan ukatea.

Komunikabide sail guztiak aztertzea izan zen asmoa, nahiz eta honek sakontasunari bere muga ezarri.

Aste luze horretan, goizean lau ordu eta arratsaldean hiru, publizitatea, prentsa, irratia, zinema eta telebistaren problemarik nagusienak aztertu ziren. Ponentzi, mahi inguru, pelikula, diapositiba etabarren bidez. Euskal komunikabideak eta Euskadin egiten den lan oro, bi kulturen harremanak, bata bestearekiko erlazioak, euskararen lekunea, erdararen garaipena eta askotan zapalkuntza, finantzapen eta diru iturburuen problematika, lege arazoak, baldintzak, mugak, profesionalen gaitasuna eta geroari begirada luze bat.

Bazen gogoia, hemen lanean diharduen gendearekin harremanetan jartzeko, eta horregatik deitu ziren ezagunenak, entzute handienekoak. Egunkariz egunkari, irratiz irrati, agentzia agentzia, ahalik eta gehienak deitu ziren Aste honetan parte har zezaten. Gaur eguneko ikasleok biharko profesionalak izango garenez, ez da garrantzi urrikoa atzoko eta gaurko profesionalekin lanaren oztupoak, baldintzak, eta posibilitate berriak aztertzen hastea. Eguneroko lanak esperientzia ematen badu, langileekin mintzateak zirudien biderik egokiena; baina hain ikuspegi zabaletik, bidean ezer utzi gabe, guztiok Lejoan biltzea, azken batetan, guztiz ezinezkoa bilakatu zen eta «informatzaile gerrileroak» deituak izan zirenek, hots, *beste informaketa* egiten ari direnek, alter-

natiboa hain zuzen, ez zuten agertzerik ukan... Hala ere, Euskadiko egoerari buruzko ikuspegi orokor bat jasotzeko, nahikoa izan zen egindakoa.

II. Aztergaiak eta zenbait ondorio orokor

Egun oso bat eskaini zitzaion komunikabide sail bakoitzari. Lehen eguna, ordea, gai teorikoei lotua zen.

Astelehena, 24: *Komunikapena eta gizartea.*

Izenburu honen baitan hiru mintzaldi eman ziren, kanpoko hiru katedratikoren eskutik.

Miquel Moragas, Barcelonako Komunikapen Fakultateko Dekanoa berau, «Komunikapen Ikasketak munduan» gaiaz mintzatu zitzaigun.

Pere Oriol Costa, hau ere Barcelonako irakasle, «Komunikabideen finantzaketaz aritu zen. Eta azkeniz, Angel Benito, nazioarte mailan hemendik dabilen komunikabide irakaslerik famatuena, «Adierazpen askatasunari buruz» mintzatu zen. Hitzaldi mamitsuak eta interesgarriak guztiauk, gero, beherago, azalduko ditugunak.

Arteartea, 25: *Eguneroko prentsa eta astekariak.*

Sail honetan, egunkariak eta astekariak hartu genituen gaitzat. Goizean bi mahai inguru osatu ziren. Bata, prentsari buruz: *Egin*-eko Mariano Ferrer, zuzendari ohiak, *Deia*-ko Fernando Mujika erredaktoreburuak, *Hoja del Lunes*-ko J. M. Portell jaunak, *Correo Español*-eko Armando Fernandez Xesta erredaktoreburuak parte hartu zuten, Jose Manuel Alonso *Deia*-ko kazetari eta Unibertsitateko irakaslearen zuzendaritzapean.

Goizeko bigarren mahai ingurua, euskal aldizkarien ordezkariak osatu zuten, Joan Mari Torrealdy *Jakin*-eko zuzendariaren gidaritzapean. Hauk izan ziren mahaikide: *Zeruko Argia*-ko Elixabete Garmendia. *Enbata*-ko Zigor, *Punto y Hora de Euskal Herria*-ko Mirentxu Purroy. *Anaitasuna*, *Herria*, *Goiz Argi* falta ziren. Batzuk deituta, besteak ezjakinean.

Arratsaldean, hirugarren mahai ingurua osatu zen, euskararen etorkizuna aztertu nahirik batez ere. Honako honetan, goizeko batzuren artean, beste berri ugari azaldu zen: *Egin*-eko Andu

Lertxundi, *Hierro*-ko Olea, *Cambio16*-ko Ander Landaburu eta Juan Manuel Idoyaga kazetariak. Hernandez, Unibertsitateko irakasleak, zuzendu zuen mahai inguru hau.

Asteazkena, 26: *Irratia eta telebista.*

Irratiari buruzko mahai ingurua, hauek osatu zuten, goizean: *Loiolako Herri Irratia*-ko Juan Lekuonak, *Donostiako Herri Irratia*-ko Jose Ramon Belokik, *Radio Nacional*-eko Ochoak, *Radio Bilbao*-ko J. L. Bengoa Zubizarretak, *Radio San Sebastian*-eko Gabilondok eta *Bilboko Herri Irratia*-ko Javier Aspirozek, Javier Angulo *El País*-eko erredaktore eta Unibertsitateko irakaslearen babesean.

Mahai inguruaren ondoren, berriz, Barcelonako Telebistako egileak den Sergi Schaaff mintzatu zitzaigun telebistaz.

Eta arratsaldean, beste mahai ingurua telebistaz, goizeko profesionalen artean, *Telenorte*-ko Uriarte eta Ismael González Pellicer tartean zirelarik.

Osteguna, 27: *Publizitatea.*

Goizean, bi mahai inguru bidez aztertu ziren sail honetako gorabehera, arazo eta egoera. Lehenengoan, Bilbon kokatutako zenbait agentzi ordezkariak hartu zuten parte: G. Sasia, P. Barron, Uria, Gurrutxaga, Escobosa, Juan Rodrigo, Aurelio Lombera eta J. L. Aierbe. Ondoren, bigarren mahaia osatu zuten, euskal publizitate saila jorratuz, Lankide Aurrezkiko L. Iriondo, Juanjo Berasategi eta Enrike Gomez de Segurak.

Arratsaldean, Antonio Colodron psikiatrak eman zuen hitzaldia, komunikabideen eta gure zerebroaren arteko harreman eta zerikusiaz. Azkenik, eta bukatzeko, Santiago Amon arte kritikoak arteari buruzko ihardunaldia, eskaini zuen.

Ostirala, 28: *Zinema.*

Euskal zinema jator bat sortu nahirik dabiltzan hainbat zinegile etorri zen beren arazo, kezka eta etorkizuna aztertzerantz: Antton Ezeiza, Iñaki Aizpuru, Antton Merikaetxebarria, Joxe Mari Zabala, Pedro Sota, J. B. Heinik, Aurelio Garrote, Jose Maria Clavel, Pako Juan irakaslearen eskutik euskal zinema mota bakoitzetik aleren bat eskainiz.

Larunbata, 29: *Komunikabideak autonomi egoera batetan.*

Gai honi lotzeko, aste barruan aztertutakoa laburtu eta eskakizun sendo bat ofizialki lortzearren, Euskadiko parlamentari batzuek etorri ziren, C.G.V.ko partaide batzuek ere tartean zirelarik: EE-ko Bandres, UCD-ko Etxanobe, PSOE-ko Corcuera, eta, Matu-ranaren ordean, honen alderdikide den Valentin Diaz kazetaria.

Asko eta asko erabili zen egun hauetan. Ez zuen, ordea, asteak merezi eta espero zuen arrakasta ukan. Euskadi osora zabaldu izan nahi zena, Bilbao ingurura mugaturik gelditu zen, batez ere. Jendearen aldetik, berriz, ez zen inoiz ere 300 bat pertsonaren kopurua gainditu. Asko badirudi ere, lanorduek eta kontutan hartuz, pentsatu beharra dago, kazetaritzan matrikulaturik dagoen ikaslekoa 500etik gora dela. Komunikabideen beren jarrera ere ez zen apartekoa izan. Aurretik nahiko arduratsu baziruditen ere, gero, egunetik egunera, Asteak berak bidaltzen zituen agiritaz aparte ez zen ezer askorik agertu. Aipatzekoa da, batez ere, Bilboko Herri Irratiak, unibertsitateko ikasleei, irratisaioa egiteko eman zien baimena eta posibilitatea. Egunero eta gaueko 11etan, 3. kurtsuko ikasleek, «Aula berria» deitu irratisaioa eskaini ahal izan zuten, astearen gorabeherak aizeratuz.

Beste ondorio mingarri bat ere nabaria izan zen aste honen emariz. Bagenekien, jakin —eta horregatik aste honen aukera eta premia—, Euskadiko ikerle maila guztiz apala eta exkaxa zena; baina ikasleon aurrean agertu zenak, behin betirako jakinaren gainean utzi gintuen. Teoriaren ezereza —teoriko guztiek kanpotarrak izan behar—, teknika atzeratua, berrikuntza gutxi eta, geroari buruz, berriz, belaunaldi berri baten behar larria. Azken 40 urteen atxakiaz, profesionaltasunik eza nabari zen askotan, momentu gutti batzuek aparte utzirik.

Euskararen menpekotasuna; horren bigarren mailako zeregin hutsala; prentsan batez ere ukatzen zaion nortasuna. Nahiko argi gelditu zen —eskandalo guttiz, okerreana—, euskara ez dela salmentetarako produkturik onena, eta, praktikotasun lardagarri baten bidez, «saltzen dena bakarrik erabili behar da»; euskararen zokoratze lotsagarria. Pena asko, malko ugari, diktadorea... tamala... «aukera izan bagenu» etab; baina eraginik ez: betikoa, Euskadin bi komunitate daude eta horrelako kuku ederrak.

III. Gerorago norabidea

Izan ziren, ordea, jaso eta aztertu beharko liratekeen zenbait ideia sakon.

1. *Nazionalitate bakoitza bere komunikabideen jabe.*

Behin eta berriro azaldu zen ideia hau batez ere katalandarren abotsez. Komunikabideek duten eragina ikusirik, beharrezkoa gertatzen da, nazionalitate bakoitzaren nortasuna eraiki eta eraberritu nahirik gabiltzan une honetan, komunitate nazionalak komunikabideen jabeagoa lortzea. Teknika, profesional, finantzapen aldetik. Horretarako utziezinezkoa dirudi, azpiegitura propioak eratzea. Komunitate nazional baten zereginik nagusiena, bere nortasun kulturala eta bere komunikabideak zaintzea baita. Kultura berezia eta, batez ere, hizkuntza —«kontzientzia nazionalaren lekuko» eta «mundua ikusteko era berezia»— dira komunikabideen iturri. Ez da inolako autonomiarik lortuko, baldin ikuspegi berezi hori zabaltzeko tresnarik, posibilitaterik eta ahalmenik ez badago.

Komunikabideen etorkizunean datza Euskadiren autonomia eta nortasuna. Alferrrikakoa litzateke hezkuntz mailako ahaleginik sendoena, komunikabideak aurka balira. Prentsa, telebista, zinema, aldizkariak, publizitatea Euskadik berak kontroldu beharko ditu, benetako autonomiaren egarri bagara. Komunikabide hauen zeregina ez baita Euskadiz bakarrik hitzegitea, Euskadiren ikuspegitik baizik. Hildo honetatik jarraituz, beharrezkoa azaltzen zen, komunikabide guztien nazionalizatzea, nazio hori Euskadi izanik, noski. Ideia hori garbi bazegoen ere, hori lortzeak bazekartzan hainbat eta hainbat susmo txar eta zalantza. Telebista mailan, batez ere, ez ziren profesionalak hain baikor azaltzen.

2. *Komunikabideak herriaren esku.*

Ez da nahikoa komunikabideak eskuratzea, Euskadiratzea, tresna eta iturri guztiorik herriaren esku ez badaude Azken batetan, kontroltzen dituen izango da jabe, eta benetako demokrazia batetan, herria da nagusi. Askatasun adierazpena, demokrazia iritsi, herrian dauden talde, alderdi, erakunde eta pertsona orok informatu ahal izan dezanean iritsiko da. Estatuaren zeregina, momentu honetan, zera litzateke: ideia guztiak azaldu, publiko bakoitzak bere publikazioa ukan eta guttiengo guztiek be-

ren ikuspegiak nolabait adierazi ahal izateko egiturak sortu, hain zuzen.

3. *Komunikabideak sozializatzeko alternatiba.*

Prensa mailan, publikazio bakoitza hiru erakunde hauen esku jartzea: kapitala, irakurleen kontseilua eta langileen batzordearen esku. Irrati mailan: frekuentzia modulatuak eragin eta sorre-razi, Ginebrako ituna onda mediaz betez (nazio bakoitzak bat, alegia). Telebistari buruz, estatalizazioa, kapital pribatuaren eskutik urrunduz. Euskadiri buruz, hirugarren katea guztiz euskaraz eskatu zen behin eta berriro. Komunikabide hauen kontrolak herriko erakunde guztien esku egon beharko luke, ez talde politikoan esku bakarrik.

4. *Gaurko legeria deuseztu.*

Zentralkeria apurtzeko, komunikabideei buruz, gure artean dauden lege berezi guztiak baztertu behar dira, lege arruntaren barruan ipiniz. Lege horrek bi alderdi babestuko lituzke: profesionalen autonomia eta Estatuaren diru zabalpena. Estatuaren zeregina ez baita bitartekotza besterik. Arbuigarri azaldu zen Astean zehar, estatuaren kontrol politikoa, Estatua bera ez baita herri eta gizartearen ispilu baizik. Komunikabideak gizarte berezi baten ispilu izan daitezzen, haien kontrolak eta gestioak guztion eskutan beharko luke nahitaez.

5. *Fakultate baten zeregina eta beharra.*

Aste honen benetako helburua, eta asteen zehar azalduko beharrik handiena, Fakultate baten premia izan zen. Ez zen inore ere Fakultate horren kontra azaldu, gehienak, eta zehazki, alderdi, baizik. Hizlari, politikari, parlamentari, irakasle eta, zer esanik ez ikasleok, benetako ardura azaldu zuten Euskadirako Fakultate hau lortzeko garaian. Parlamentari guztiak onhartu zuten honako eskari hau: «Euskadiko autonomiari begiratuz, derrigorrezkoa da fakultatea lortzea, benetako adierazpen askatasuna lortzeko bidean, eta beren herriari loturiko profesionalen hezkuntzarako tresna egokia bihur dadin».

Informapen Zientzietako Fakultaterik gabe, ez legoke ez komunikabide, ez profesional, ez benetako kulturarik. Kultur berpizkundearen haren baitan legoke. Herri baten kultura pentsaezina

da Unibertsitaterik gabe, gaur eguneko gizarte batetan bederen. Fakultate guztiak dira beharrezko, baina hau bezainbat ez, behar bada. Inportanteena eta lehena zela zioen Barcelonako Dekanoak. Premiazkotzat jotzen da Fakultate hau Euskal Unibertsital Barrutian ofizialki baieztatua izan dadin, biharko Euskal Unibertsitatearen osatzaile gisan.

IV. Informazio ikasketak Euskadin

Ez da harrizkoa halako garrantziko gauza hau Euskadin ez egotea, herri bezala ukatua izan den herri batentzat. Hainbeste fakultateren falta nabaria den herri batetan, badu ausardiarik inportanteena zein den esaten jartzeak. Dena dugu beharrezko, eta dena ukatua orain arte. Euskal Unibertsitatea ere amets bat dugu oraindik. Unibertsitate Barrutiak berak ere ez du Euskadi osoa hartzen, ez eta Hego Euskadi ere.

Informazio mailan, lehen urratsa emana dagoela esan genezake. Pena da, lotsagarri ez bada, eskakizun hau Euskaditik ez sortzea; dena den, badago Lejoako Unibertsitate Autonomoaren horma artean Fakultate horren lehen hazia. Eskatu, ez da dagoena eskatzen; baina, dagoelarik, utziezina dugu: bagara.

Duela urte pare bat, Euskal Unibertsital Barrutian Kazetaritz ikasketak egitea posible egingo zuen Eskola lortzeko lanean hasi zen Barcelonan ikasten ari zen ikasle euskaldun talde bat. Gestio eta jardun luzeen ondorio bezala, Lejoako Unibertsitatearen aretoetan Informazio Zientzien Eskola bat lekutzea lortu zuten, Barcelona eta Bilboko Unibertsitateen Erretorgoen laguntzaz. Eskertzeko da benetan etengabeko lan hau eta eskainitako babesak. Axaletik begiraturik asko ez bada ere, urrats sendoa izan daiteke.

Guztira, hiru ikasturte ematen dira Lejoako Unibertsitatean, hots: karreraren lehen ziklo osoa. Lehen kurtsuan 500en bat ikasle, bigarrenean 35 eta hogeiren bat hirugarrenean. Desberdintasun hau, honela uler daiteke: bigarren eta hirugarren kurtsokoak, Barcelonan eta Madrilen edo Iruñean ikasten zuten ikasleak dira, eta lehen kurtsukoak, Hego Euskadikoak. Hogeita zortzi irakasle ematen dute klase.

Hala ere oso egitura makalak ditu Eskola honek. Maila, akademiakoan, bai, Barcelonako Unibertsitateak hemengo irakasleen eskutan utzi du dena, nahiz eta aukeratzeko bere kontrola ere ezarri. Diru aldetik, ordea, ezin txarragoa da egoera: inork ez du Eskola hau babesten. Aurtengo irakasleek kobratu ahal

izan badute, ikasleek, matrikulaz aparte, 10.000na pta. ordaindu dutelako izan da, Kutxa eta Banketxe batzuren laguntza aparte. Azken hilabete hauetan jakin izan dugunez, Barcelonako Unibertsitateak matrikulen % 60 luzatu digu. Nork daki, ordea, datorren urtean zer gerta daitekeen. Beste Kutxa eta Banketxeek diru eskaintzarik emango ez balute, ikasleonek eskutan geldituko litzateke Eskola honen geroa, edo eta, ahal izanez gero, berriro ere Barcelonaratzea. Badakigu katalanek ez dutela inola ere bigarren zikloa hemen ematen utziko. Aurten hirugarren ikasturtea betetzen duten gutti horik Barcelona aldera joateko asmotan dabilta.

Lejonako Unibertsitateko Batzordeak ofizialki eskatua dio dagoeneko Ministerioari, Fakultatea ipin dezala. Jauregiatako gauzak bareak badira, pentsa zer gertatuko den jauregia kanpoko denean...

Honez gero, Euskadiko erakunde guztiak dantzan dabilta eskakizun, dei, telefonokada, hitzez josita, Fakultatea lortu nahirik; baina lorpena ilun ikusten da datorren kurtsorako bederen.

Sei mila eta larehun sinadura lortuak ditugu Euskadin zehar Fakultatea lor dadin, Euskal Unibertsitatearen osagarri itzaropentsua izan dadin. Zenbait alderdi politiko, gutti ordea, interesatu dira eginkizun honetan, zenbait hutsune nabari delarik, nahiz eta abertzaletasun gorria agertu batzutan.

Guztion eskutan dagoen Fakultate hau, lortu dena lortu ondoren, pikutara joatea, beste galera bat litzateke Euskadirentzat. Esate baterako, ez dago Euskadin Fakultate ofizialik, euskara bera, hizkuntza bezala, derrigorrezkotzat eskatua eta ipinia daukanik...

J. M. Z.